

ПРЕЛАЗАК ЕМИЛИЈАНА ЈОСИМОВИЋА У СРБИЈУ 1845. ГОДИНЕ

Година 1845. представља преломну тачку у животу Емилијана Јосимовића. Рођен и школован ван граница ослобођене Србије, Јосимовић је те године прешао у Србију и до смрти остао у њој. О овоме догађају у Јосимовићевој биографији говори само штури податак: „Године 1845, септембра 18, постављен је за контрактуалног професора лицеја у Београду“¹. Како је Јосимовић постао професор Лицеума — до сада се није знало. Томе питању посвећен је овај рад².

1.

Првог фебруара 1845. године у Београду је преминуо Симеон Прица, професор математике и ахритектуре у београдском Лицеуму³. Његовом смрћу остала је упражњена та катедра и Попечитељство просвештенија нашло се пред двоструким задатком: да ту катедру попуни сталним професором и, док то не учини, да нађе лице које ће привремено вршити ту дужност.

Ово друго требало је, у ствари, најпре и решавати, пошто је школска година била у току и није се смело допустити да настава трпи. Питање је покренуо сам Лицеум, истичући да ова два предмета заузимају „на недељу по 11. часова“ и да нико од професора није у стању ни привремено да те предмете прими на себе⁴.

Попечитељство просвештенија одмах се обратило Попечитељствунутрењи дела, с молбом да дозволи да Атанасије Николић, начелник „Одделенија Полицијно-Економическог“, а који је и пређе професор био⁵, предаје у Лицеуму математику и архитектуру грађанску до избора и постављења професора за ову катедру⁶.

Попечитељствонутрењи дела, мада је налазило да је Николић већ и својом дужношћу веома оптерећен, прихватило је ову молбу „како да не би учећа се младеж дангубила“, истичући да очекује да Николић ноћу свршава послове који би остали невршени због рада у Лицеуму⁷. О овоме је Попечитељство просвештенија одмах обавестило Ректорат Лицеума, уз препоруку да остали професори подесе своје часове онако како ће за Николића најпогодније бити⁸.

Николић је држао наставу до краја школске године и одржао је јавне испите. Једино је молио да јавне испите може одржати раније, 15. јуна, јер је био обавезан да по налогу свога Попечитељства што пре иде на Цариградски друм и „разположенија чинити, како ће се овај градити започети“⁹. Попечитељство просвештенија прихватило је ову Николићеву молбу¹⁰. Нешто доцније оно је писало Совету да је Николић предавао математику у I и II години Лицеума од 12. фебруара до 15. јуна — што му није у дужност спадало — и изразило је мишљење да му за то треба издати 100 чалира, тј. половину плате коју би за то време примио професор те катедре¹¹.

2.

Одмах по смрти Симеона Прице, још пре но што је он и сахрањен¹², Попечитељство просвештенија отпочело је да ради на попуњавању лицејске катедре математике и грађанске архитектуре сталним професором. Попечитељство је одлучило да ово место попуни путем конкурса. Оцењујући „да се за ову катедру од отечествени синова

способна лица не налазе“ и рефлектујући на лице са стране, Попечитељство се у складу с прописом В.№ 590 од 8. V 1844 — да „ни један странац не може се примити у службу Правителствену, док се предварително“ од стране Совета и Књаза „не одреде условија, по којима ће се таково лице у службу примити“ — обратило Совету да те услове одреди и саопшти му¹³.

По овом питању Совет и Књаз имали су јединствено мишљење. Оно је било: да се за овај случај поред основних услова — способности и доброг владања и платне предвиђене буџетом за то место — предвиди и могућност обостраног отказа уговора на три месеца пре истека сваке школске године, као и могућност да тако примљено лице — ако Правителство с њим задовољно буде, а и оно с Правителством — може и за чиновника потврђено бити, уколико по постојећим прописима буде могло у српско поданство ступити¹⁴.

Сви ови услови ушли су у *Објављеније* којим је Попечитељство просвештенија расписало конкурс за „упразњену катедру Математике и Архитектуре при Лицеуму Књажевства Србије“. Сем тога, у услове је ушло: да лице које конкурише за то место „поред теоретични наука и практична знања из Геометрије има, и да је у стању по времену и вишу Математику предавати“. Молбе, својеручно писане, са подацима о животном добу, месту порекла и вероисповести, и поткрепљене „достоверним сведочанствима“ имале су се упутити Попечитељству до 1. маја 1845. године¹⁵. Текст конкурса објављен је у *Србским новинама*, Београд, 1845. III 7, 10, 14 (бр. 19, 20, 21) — сва три пута у додатку ОБЈАВЉЊИЈА¹⁶.

По овоме објављенију Попечитељству просвештенија поднело је молбе пет кандидата:

(1) Емил Јосимовић, „слишатељ Хидраулике на ц.к. Политехнику“. Рођен у Молдави, у „илирско-банатском Батајлону“; стар 24 године; вере православне. Подноси сведочанства из којих се може видети: да је математику и архитектуру учио с добрим успехом; да из геометрије има знања како теоријска тако и практична; да је у стању и вишу математику предавати. Наводи да је још и следеће науке с добрим успехом учио: физику, науку справа (Maschinen-

lehre, Mechanik), описујућу геометрију (Géométrie descriptive), рисовање справа (Maschinenzeichnen) и техничку хемију, а до краја јула положиће испите из хидраулике и технологије и тиме своје науке докочати¹⁷.

(2) Сава Јаиновић. Рођен у Старом Бечеју; годину навршује 28; вере православне. Теорију наука за које је расписан конкурс редовно слушао у Велико-Варадинској академији, а практична знања је стекао поред свог брата земљемера „на послу често налазећи се“. Слушао је и правне науке на

За управљену катедру Математике и Архитектуре при Лицеуму Књажевства Србије потребно е едно лице, кое ће ове науке предавати. Квалитета, кои таково лице приликавати мора, есу, да поред теоретични наука и практична знани изъ Геометрије има, и да е у стању по времену и вишшу Математику предавати. Услови пакъ подъ којима се катедра ова поћрвити може, есу:

1. Плата е годишна одъ 600 талара.

2. Кадъ би дужности Профессора Математике изишнуће страшно лице службу Правителствену оставити, или кадъ би Правителство таково икму одказати хтело, свака ће страна дужна бити то на три месеца пре свршетка учивањне године една другој обнвити.

3. Ако Правителство Србеко еъ таковомаъ, кои дужности Профессора Математике одирали, ебогъ његовогъ доброгъ владања и осведочене способности, а и онгъ еъ Правителствомъ, задовољни буду, и ако исто лице по постоећемъ пропису у овдешиъ поданство ступи, биће и за Чиновника потврђено.

Ко ову катедру по предположенимаъ условима поучити жели, има се са својеручно писанимаъ Пропешимаъ, подкрѣпљенимаъ достовернимъ сведочанствима како у смотреню изъяскуења способности, тако и моралногъ поведениа, еъ назначишиъ, одъ куда е Пропеша, колико му е година, и каквогъ е вероисповѣданія, до 1. Маја т. г. на Попечитељство Просвѣштенія обратити.

И. № 213. 5. Марта 1845. У Београду.

Изъ Канцеларије Попеч. Просвѣштенія.

Текст конкурса који је Попечитељство просвештенија расписало 5. III 1845. за попуњу упразњене катедре математике и архитектуре у Лицеуму Књажевства Србије.

Оригинал: Србске новине, Београд, 1845. III 7, 10, 14 — додатак *Објављенија*.

Announce du concours pour un professeur à la chaire de mathématiques et d'architecture civile vacante au Lycée (Haute Ecole) de la Principauté de Serbie à Belgrade que le Ministère de l'Éducation nationale a publié le 5 mars 1845.

Srbske novine (Journal officiel de Serbie), des 7. 10 et 14 mars 1845 dans le supplément Informations.

Пештанском универзитету. У Србију је прешао пре 15 месеци и бави се „адвоирањем“¹⁸.

(3) Андреј Вукович, „совершени Геометра“ — како стоји у потпису, »Ingenieur« — како стоји у тексту. Рођен у Борову, у Даљском спахилуку и Вировитичкој међи; навршио 30 година живота; вере православне. Сада је „адјункт“ код Димитрија Јовановића, „заклетог при вароши Пештанској Инжинира“. Због недостатка материјалних средстава још није положио „Ригороза“ — полученија ради Дипломе Инжинирске“. Из годнетих сведочанства види се: да је математику слушао и положио у I год. филозофије у Сегединском лицеју; да је практичну геометрију, механику, хидраулику и хидротехнику слушао и положио на Институту за геометрију и хидротехнику Пештанског универзитета; да је био на практичном геометарском раду¹⁹.

(4) Стеван Цар, „адвокат и Варајдинске вармеђе Судбенога стола Приседатељ“. Рођен у Шкаричеву, селу у Варајдинској вармеђи; у 27 години живота; вере римокатоличке. Завршио математичке науке с добрим успехом у Краљевској наука академији загребачкој у којој се геометрија „и практически предаје“. Био привремени учитељ у Краљевској прагимназији загребачкој на катедри мађарског језика. Има и „адвокацијалну диплому“. Све ово поткрепљује сведочанствима²⁰.

(5) Љубомир Радивојевић, „V. год. Лек. слишатељ“. Рођен у Каменици, у Срему, 6. XII 1818; вере православне. Завршио гимназију у Сремским Карловцима. У Сегединском лицеју учио филозофију и из математике добио оцену „Превосходно I“. Свршио и богословске науке у Ср. Карловцима, а концем јула завршиће и „цело Лекарски наука течение“. Из поднетих сведочанстава види се да је у I год. филозофије учио чисту математику, а у другој примењену математику²¹.

Овим нису биле исцрпене молбе оних који су желели да дођу на лицејску катедру математике и архитектуре. Још пре него што је Попечитељство и расписало стечај за попуњу те катедре, биле су му упућене две молбе. Ми не знамо да ли су ове молбе узимане у обзир приликом коначног решавања, али сматрамо да их овде свакако треба навести.

(6) Димитрије Матић. Стар 24 године; српски поданик. Свршио у београдском Лицеуму филозофију и у оквиру ње математичке науке и архитектуру са „Првим Превосходством“. У истом Лицеуму завршио је и правне науке „с особито одличним успехом“. Моли да буде постављен за суплента, а по показаној способности и пријемности и за професора упражњене катедре математике. Подноси и потребна сведочанства²².

(7) Стеван Филиповић, „Помоћник Учредничества Србски Пештански Новина“. Ову молбу Попечитељство није примило непосредно, већ од Књажевског представника, будући да је Филиповић исту упутио Књазу. Филиповић је „мање Науке“ завршио у Карловачкој гимназији, а више у Сегединском лицеју: филозофију — у оквиру које је слушао и положио у I год. математику, а у другој архитектуру. Испит из правних наука положио је при Кечкеметској академији, а испит за званичног нотара код Славне краљевске табле. Бави се и књижевним пословима и већ је дуних пет година „при Новинама Србским Народним Пештанским као Помоћник Учредничества“. Из приложених сведочанстава види се да је рођен у Руми 1819. или 1820. год. и да је математику слушао и положио на студијама филозофије у Сегедину. Највећи део молбе Филиповић је посветио истицању својих заслуга за ново политичко стање у Србији: у одсуству уредника Теодора Павловића он је у Новинама писао повољно о борби за „победу Правде и Закона над силом и самовољством“ у Србији; о избору и потврди кнеза Александра први је јавност обавестио; а саопштења „лажна и неоснована оповргавати срећу имао“. Позива се и на заслуге својих предака у I устанку и жртве које су дали: његов дед по мајци, кнез Сима Марковић, био је један од првих Карађорђевих сарадника и по повратку из Русије погинуо је „од лукави непријатеља“; а отац његов, Стефан Филиповић, у исто време је „код Славног Војда Србског важна званија притјажавао и отпљављао“²³.

3.

Број учесника на конкурс у није био мали. Ако би се судило само по томе, овај би се конкурс могао оценити као врло успе-

шан. Међутим, суштински гледано, конкурс је у целини био веома бледуњав. Највећи број учесника чинили су људи који су, истина, више или мање, испуњавали формално, у погледу школских квалификација, услове за расписано место²⁴, али који су већ имали одређено занимање, или који су већ измењали и по два занимања у свом још увек младом животу и били спремни да то учине и сада ради примамљивог положаја и добре плате, или и једног и другог заједно. Мањи број међу учесницима чинили су они који су тек изишли из школских клупа, или се спремали да из њих изиђу. И пада у очи да су баш они доцније заузели примерна места у јавном животу (Јосимовић, Матић, Радивојевић).

Но, ако се услови конкурса узму у својој укупности — уз формалне школске ква-

У складу са одређеним условима, на основу молбе Јосимовића, изабран је за место професора математике и архитектуре у Лицејуму упућена Попечитељству просвештенија.

Молба Емилијана
Јосимовића (Беч, 10. IV
1845) за место професора
математике и архитектуре
у Лицејуму упућена
Попечитељству
просвештенија.

Оригинал: Архив Србије,
МПс 1845, Ф. II—19.

u. d. b.

u. d. b.

u. d. b.

1. Обавештава се да је изабран за место професора математике и архитектуре у Лицејуму упућена молба Јосимовића.

2. Обавештава се да је изабран за место професора математике и архитектуре у Лицејуму упућена молба Јосимовића.

3. Обавештава се да је изабран за место професора математике и архитектуре у Лицејуму упућена молба Јосимовића.

La sollicitation d'Emilijan Josimović, datée de Vienne le 10 avril 1845, pour la fonction de professeur de mathématiques et d'architecture au Lycée de Belgrade adressée au Ministère de l'Éducation nationale.

Archives nationales de Serbie, MPs 1845, F. II—19.

лификације и практична знања — број кандидата који су могли доћи у обзир, био је сасвим ограничен. У ужи избор могли су ући једино Андреја Вуковић и Емилијан Јосимовић.

О Јосимовићевом испуњавању конкурсних услова данас можемо да судимо само посредно, без увида у сведочанства која је приложио, јер су му она, као и другим кандидатима који су били у Београду, враћена почетком 1846. год.²⁵ О Вуковићевим, пак, можемо то чинити и непосредно, јер су сведочанства остала уз његову молбу.

Вуковић је учио математику у I години филозофије. За другу годину, у којој је ма-

тематика такође предавана, он није поднео сведочанство; а у његовим сведочанствима са технике математика се уопште не помиње. Отуда, Вуковићеве студије математике пре чине утисак нечег недовршеног него једне заокружене целине. Сем тога, и сама Вуковићева молба не оставља јак утисак. Она је преопширна, развучена, уопштена и у неким стварима неуверљива²⁶. Сушта супротност Јосимовићевој — која је јасна, концизна, одређена. Оно што је Јосимовић за себе много година касније написао — да је само „сувопаран техничар“²⁷ — јасно се види из његове прве молбе упућене Правителству Србије.

тематичне истине по најдубљим основама испитују и силогистически доказују“. Сагласно томе и знање математике тако добијено не може бити истоветно, него различито: у првим школама „више технично“, у другим „више филозофично“ и „по овој разлици да је и за различно употребленије определено“.

Преко оваквог мишљења Одбора просвештенија и разлога на којима се оно заснивало, Попечитељство просвештенија је прешло. Али, не ћутке. Тога истога дана, 12. септембра, Попечитељство је поднело Књазу представку, тражећи одобрење да се Јосимовић под условима изнетим у тексту конкурса прими „за одправљање дужности Професора Математике“ у Лицеуму³⁸.

У тој представи Попечитељство је најпре изнело разлоге због којих се његов избор задржао на Јосимовићу. Од свих који су се за ову службу пријавили „Попечитељству најспособнији бити видио се Емил Јосимовић, који је по сведетелствима своима не само као Инџинир дуже време практично радио, него је и вишу Математику у Полутехничком³⁹ заведенију Бечком с добрим успехом свршио“.

Попечитељство је затим изнело да се у вези са Јосимовићевим пријемом у службу обратило, у складу са постојећим прописима, и Одбору просвештенија „који је мненије своје Попечитељству поднео, да је поменути Емил Јосимовић све струке математични наука с великим успехом свршио, но да не би достојан био званије Професора при Лицеуму одправљати по томе, што он остале више науке није свршио, и што је он и Математику више са стране искуства, него путем силогистическим, истражујућим истине Математическе по најдубљим основама учио“.

Најзад, Попечитељство даје разлоге због којих није могло уважити ово мишљење Одбора: „1⁸⁰ по томе, што се ни један од други кандидата није јавио, који би оволлика знања и вештине у Математици притјаживао, 2, Што је код нас баш та једна прека нужда, да сваки Чиновник знања Геометрије практичне има, по ком би догодити се могуће предмете размотрити и сватити мого; по чему је особито нужно, да младеж с те стране Математику учи. 3, Што би се овакав Професор мого и сам, особито у време одмора при пословима

Правителственим с ползом употребити, но много више, што би наше војнике практичном мерењу обучавати мого. нити ће нужно бити друго за то лице тражити. 4, Што друге више науке зависе истина од Математике, но Математика је по себи и за себе самостална, нити потребује од други помоћи и содејствија; и 5, На последак, што се исти Јосимовић и по смислу горе именоване Височајше Уредбе само на годину прима, по истеченију које може му се служба, ако се очекивани успех не покаже, одказати, нити он осим плате икаква друга преимућства Србског Чиновника добија“.

Септембра 18. Књаз је одобрио „да се Емил Јосимовић за одправљање дужности Професора Математике у Лицеуму нашем, под условијама изложеним у истоме представленију прими“.⁴⁰

Септембра 19, одмах по пријему овога акта, Попечитељство просвештенија закључило је „у име Правителства Србског“ уговор с Јосимовићем. Уговор има свега три тачке. Попечитељство просвештенија прима, по одобрењу Књаза, Емила Јосимовића да отправља дужности професора математике при Лицеуму уз годишњу плату од 600 талира „коју ће подобно осталим Чиновницима примати“ (тач. 1). Јосимовић узима на себе те дужности и „обећава се не само Математику и Архитектуру по постојећем училиштном Редоставу точно, јавносно и прилежно ученицима своима предавати, но и иначе свим налозима Попечитељства Просвештенија у смотренију училишта изданим, по свим тачкама соображавати се“ (тач. 2). Обе стране имају право да уговор откажу концем школске године, увек на три месеца унапред (тачка 3).⁴¹

Истога дана Јосимовић је упућен Ректорату Лицеума с препоруком да га у дужност професора уведе⁴². А нешто касније о Јосимовићевом постављењу обавештена је и Главна контрола⁴³.

Тако је Емилијан Јосимовић започео своје службовање у Србији.

5.

На питању да ли је Јосимовић „достојан званије Професора Математике при Лицеуму одправљати“ Одбор просвештени-

ја и Попечитељство просвештенија разишли су се у мишљењу.

Своје мишљење Одбор је изложио на коректан начин, веома логично и засновано на начелним разлозима које је, ако се жели бити објективан, тешко оспорити. Одбору се, строго гледано, нема шта замерити. Па чак ни у оној тачки када је путем аналогије тумачио услове за стицање

стране Попечитељству се не би имало шта приговорити. Међутим, Попечитељству се мора приговорити што је томе своје становишту у конкретном случају, у питању Јосимовићевог постављења, прибавило санкцију с највишег места мимо законом прописане процедуре.

Одбор просвештенија установљен је са задатком да Попечитељству просвештенија

Попечитељству Просвештенија.

На предсаветнијем Попечитељства од 6. сеп.
1845. одобравају, да се Емилијан Јосимовић за одговор-
ност у јужности Лицеума у Краљевини Српској
наименом, под условима и вложеним у и-
штом предсаветнијем прими.

В. № 1492
В. Велики мартин 1845
у Београду

Народни секретар

Акт Књаза Србије (В.№ 1492, 18. IX 1845) којим даје сагласност да се Јосимовић под уговором прими за професора математике у Лицеуму.

Оригинал: Архив Србије, МПС 1845, Ф. II—19.

Acte du Prince de Serbie (V.№ 1492 du 18 septembre 1845) donnant son accord à la nomination de Josimović comme professeur contractuel au Lycée de Belgrade.

Archives nationales de Serbie, MPs 1845, F. II—19.

професуре у Лицеуму. Ти услови били су у законском пропису недоречени и непрецизни⁴⁴.

Противразлози Попечитељства не побивају у основи ни један од разлога на којима је Одбор засновао своје мишљење. Они, у ствари, представљају један другачији приступ самом питању, условљен на првом месту практичним потребама. С те

даје мишљење о свим важнијим предметима који спадају у надлежност Попечитељства. То је био колегијумски орган састављен од девет чланова које је постављао Књаз на предлог Попечитељства. Иако је Одбор стајао „у подручности“ Попечитељства, интенција законодавца била је да Одбор у свом раду буде што независнији од Попечитељства. Тако, чланови Одбора мо-

рали су бити „изван персонала попечитељства просвештенија“ (§ 3); а ако се мишљење Попечитељства не би слагало с мишљењем Одбора, коначну реч није имало Попечитељство већ Књаз, с тим што је пре тога сам предмет морао још једном да прође кроз седницу Одбора⁴⁵.

О овом последњем говори § 7 Устројења: „Закључења одбора, која получе одобрење попечитељства просвештенија, издаваће се и извршаваће се од имена истог попечитељства, као и остала дела у круг дјелатности његове спадајућа. У којима пак случајима попечитељство не нађе за добро, мњење одбора уважити, ту ће своје неодобрење са изложењем побуђења одбору саопштити; но у случају, ако се и по саопштењу овог неодобрења мњење одбора са мњењем попечитељства у чему не сложи, онда ће попечитељство предмет такви заједно са својима и одбора побуђењама представити књазу ради коначног у ствари решења“⁴⁶.

Пропис који смо навели потпуно је јасан и не оставља никакву сумњу о томе да је Попечитељство било дужно да своје противразлоге достави прво Одбору и саслуша још једном његово мишљење, па тек онда, уколико би несагласност и даље остала, да се обрати Књазу. Уместо овога, Попечитељство се одмах обраћа Књазу и тиме Одбор заобилази.

О разлозима за овакав свој поступак Попечитељство у својој представи Књазу није ништа рекло, — као да би такав поступак био нормалан и потпуно у складу са законом. А акт Одбора којим је по Јосимовићевом увођењу у дужност тражено објашњење „које је обстојателство извршења преднаведеног члена височајше уредбе на путу стајало“⁴⁷, — Попечитељство је једноставно оставило без одговора⁴⁸.

Мало је вероватно да је све ово само једна случајност и да би Попечитељство смело на овакав начин да се односи и према једном изричитом законском наређењу и према једном тако високом телу, као што је Одбор просвештенија, да за то нису постојали неки виши разлози о којима или није вођена преписка уопште, или, ако је и вођена, она је ишла мимо редовне архиве Попечитељства.

Ти виши разлози најмање су могли бити везани за личност Емилијана Јосимови-

ћа или било кога од других кандидата. Они су се могли тицати само неке личности која је у уставобранитељском режиму имала висок положај. А баш таква једна личност показала је у тим данима прегензије да заузме упражњену лицејску катедру математике и архитектуре.

Септембра 16, у време када поступак за попуно упражњене катедре још није био окончан, Попечитељство просвештенија примило је још једну молбу за то место. Подносилац те молбе био је Атанасије Николић, „Началник Полиц. Екон. одд. Попечит. внутр. дела“. Николић је три школске године, од 1839. до 1842, предавао математику у Лицеуму, а онда га је, 1842, Правителство „благоволело“ са „катедре узети“ и поставити на садашњу дужност. Истичући да је математику предавао „са пожеланим успехом“ — о чему сведоче у тим годинама „чињени испити“ — и да осећа „позив, да ће роду и отечеству више ползе принети као Професор Математике“, Николић моли Попечитељство да му повери ту катедру⁴⁹.

Једна околност давала је Николићевој молби посебну димензију: Николић је био члан Одбора просвештенија⁵⁰ Овај моменат отвара, сасвим природно, питање: није ли, можда, негативно мишљење Одбора просвештенија о Јосимовићевој достојности за место професора Лицеума било инспирисано личним разлозима, да би се отворио пут Николићевом постављењу на то место?

Стоји, несумњиво, чињеница да све оне замерке које је Одбор ставио Јосимовићу не би постојале у Николићевом случају. Николић је завршио гимназију и слушао филозофију, а бавио се и књижевним радом⁵¹. Међутим, из тога се још не може изводити закључак о неким задњим намерама Одбора при давању мишљења о Јосимовићевој достојности. Замеркама које је ставио Одбор, не може се уопште спорити начелност. Сем тога, Одбор је био колегијумско тело састављено од девет чланова⁵². Мало је вероватно да би Николић, ако је уопште и утицао на чланове Одбора, могао да утиче баш на све чланове. Јер, мишљење Одбора било је, како можемо закључити, једногласно⁵³. Николић за то чак није био ни способан. Он је, како га описује један савременик, био „у животу у опће мало дружеван“ и „није био умешан да

придобије људе за се и за своје намере⁴⁵⁴. Његова молба, строго гледано, није била на месту, и тачно се уклапа у његову од савременика уочену особину: да није „имао среће у процени прилика и услова“⁴⁵⁵.

Положај који је Николић тада заузимао, био је с гледишта државне хијерархије и власти врло висок, али и скопчан с многим напорима и непријатностима. У односу на такво место, положај професора Лицеума представљао је мирну луку која обезбеђује далеко спокојнији свакодневни живот. Николићу — који је био „за чудо вредан у сваком послу, и издрљив ма у каком терету да је“⁴⁵⁶ — сам посао и није био тако напоран, али уз њега су, с обзиром на место, ишле и бројне трзавице и непријатности. За оних неколико месеци, од фебруара до јуна, када је уз редовну дужност предавао и математику у Лицеуму, Николић је био у непосредној прилици да те две службе упоређује. И да једног дана, после неких доживљених и преживљених непријатности које су прешле уобичајену меру, жажели то мирно и спокојно место професора Лицеума.

Николић, како бележи исти савременик, „у служби, према старијима био је послушан као војник“; није био човек који се „одликовао далеким видиком“, али је увек био „неуморни радник, и човек чистих намера. Под контролом просвећена, широка државничкога ума, Николић би био извршилац који се не би могао довољно платити“⁴⁵⁷.

Такав човек био је Гарашанину од огромне помоћи, скоро незаменљив, и он му се, извесно, није испуштао из ресора⁴⁵⁸. Дознавши за Николићеву намеру да поднесе молбу за прелазак у Лицеум, Гарашанин је, мора бити, предузео све да то осујети. Уместо одвраћања и убеђивања и директног одрицања давања сагласности, коју је, можда, некад чак и обећао, извесно је да се Гарашанину учинио сигурнијим пут да се то место професора Лицеума што пре попуни и Николићева молба самим тим учини беспредметном.

Отуда и она примерна ажурност, да не кажемо ужурбаност, да се Књазу што пре поднесе предлог за Јосимовићеву професуру: 12. септембра Попечитељство је примило мишљење Одбора, и већ истог дана саставља и доставља Књазу предлог за Јо-

симовића. Отуда и оно заобилажење Одбора просвештенија да се поново изрази о Јосимовићевој достојности. Јер, да је тај пут поштован, прошло би још најмање седам дана⁴⁵⁹, а тиме би се и Николићева молба морала узети у обзир пре достављања предлога Књазу. Овако, добијањем „височајше“ сагласности за Јосимовићеву професуру, отпало је све: и одговор Попечитељства внутрењи дела на акт Попечитељства просвештенија којим је тражена, форме ради, претходна сагласност на Николићеву молбу⁴⁶⁰; и одговор Попечитељства просвештенија на саму Николићеву молбу⁴⁶¹. И једно и друго постало је беспредметно када је Попечитељство просвештенија 19. септембра примило акт В№ 1492 од 18. септембра 1845. године⁴⁶².

Износи се све то, далеко смо и: од помисли да је Јосимовић постао професор математике у Лицеуму само зато да би се спречио Николићев долазак на то место, тачније: његов одлазак из Попечитељства внутрењи дела. Напротив, стоје сви они разлози који су определили Попечитељство да Књазу предложи Јосимовића. Процене које су тада изнесене о његовом будућем раду, показале су се сасвим оправдане. Јосимовићев рад текао је по њима као по неком унапред виђеном путу. А заслуга за то припада на првом месту Јовану Стерији Поповићу који је тада, у ствари, руководио Попечитељством просвештенија⁴⁶³. И који је тиме дао још један допринос — не мали, већ значајан — развоју просвете и културе у обновљеној Србији.

6.

Архивска грађа, коришћена у овоме раду, пружа и извесне податке за Јосимовићеву биографију другачије од оних за које се до сада знало. То се на првом месту односи на годину Јосимовићевог рођења, а — затим, на његово школовање и службовање.

М. Ђ. Милићевић наводи да је Јосимовић рођен 1823. године⁴⁶⁴ и тај податак прихваћен је од свих који су доцније писали о Јосимовићу. Питањем веродостојности овога податка бавила се једино Дијана Ђурић-Замоло. Полазећи од тога које је све школе Јосимовић свршио и шта је радио до

преласка у Србију 1845. године, она је изразила мишљење да „нам се не чини вероватним да је човек са двадесет и две године толико ствари научио и урадио, па бисмо морали претпоставити да је нешто старији. Међутим, са сигурним податком да је 1831. године тек пошао у основну школу, можемо једино претпоставити да је млађи“⁶⁵. Основ за овакво резонување је у констатацији да је у то време школовање на свим ступњевима било краће. А полазна тачка је архивски докуменат: молба поручника Јосимовића упућена преко Карансебешке чете „да његов син Емилијан буде примљен у основну (Normal) школу“. Закључак је аутора да „овде на неки начин наилазимо и на потврду о години Емилијановог рођења, ако претпоставимо да је тек са осам година пошао у основну школу“⁶⁶.

Насупрот овоме стоји податак који је Јосимовић написао у својој молби од 10. априла 1845: „24 године стар“⁶⁷. Треба одмах рећи да овај податак не противречи оном архивском податку из 1831. године: молби поручника Јосимовића да његов син Емилијан буде примљен у Normalischeule. Штавише, овај други податак потврђује први.

Normalschule није била основна школа у обичном смислу, већ највиши степен у систему основног образовања који је увела Марија Терезија 1774. својим актом Allgemeine Schulordnung für die Deutschen Normal- Haupt- und Trivialschulen in der sämtlichen K. K. Erbländern⁶⁸. На основу ове школске уредбе у Аустрији су уведене три врсте основних школа: тривијалне, главне и нормалне. Тривијална школа уведена је по свим паланкама и селима; главна школа у сваком окружном месту; а у свакој покрајини, у седишту школске комисије, основана је нормална школа. Тривијалне школе имале су један или два разреда и у њима је деци од 6 до 12 година предавана елементарна писменост: читање, писање, четири рачунске радње. Они који после завршене тривијалне школе не би одлазили на даље школовање похађали су до своје двадесете године пофторну школу, два часа недељно. У главној школи предавани су, поред читања, писања и рачуна, још и: основи латинског језика, географија, историја, цртање, геометрија, господарство и вежбање у писменим састави-

ма. У нормалној школи предавани су на широј основи предмети главне школе и нормалан метод будућим учитељима.⁶⁹

Из овога се јасно види да нормалне школе нису биле основне школе у буквалном смислу, већ једна посебна врста школа основног образовања, сличних нашим грађанским школама између два рата.⁷⁰ А затим, да Јосимовић није могао имати само осам година када је поднесена молба за његов пријем у Normalischeule⁷¹. Он је тада, 1831, морао имати најмање десет година. А то значи: да је рођен 1821. године, или можда чак и крајем 1820, — што излази и из податка у његовој молби од 10. IV 1845: „24 године стар“.

Истини за вољу треба рећи да ће и податак да је Јосимовић рођен 1823. године потицати од њега самога. Биографски подаци које је објавио М. Ђ. Милићевић⁷² извесно потичу од самог Јосимовића. По прецизним датумима о кретању у служби, а и по стилу — он ни најмање не опомиње на Милићевићев — очигледно је да су ти подаци преузети дословно из неке Јосимовићеве аутобиографске белешке писане у трећем лицу, у позним годинама⁷³. Немајући у својим документима крштеницу, а већ у животном добу када памћење није сасвим свеже, Јосимовић је ту ставио годину 1823, без икаквог ближег датума. И податак о Јосимовићевим годинама унет у књигу за уписивање умрлих — да је умро у 76. години⁷⁴ — указује да је морао бити рођен пре 1823. Тај податак није, извесно, стављен ни случајно, ни напамет; он се поклапа с податком да је Јосимовић 1845. био „24 године стар“.

Податак из Јосимовићеве биографије да је „философију“ свршио у Бечу⁷⁵ у опреци је са извештајем Одбора просвештенија о Јосимовићевој достојности за професора Лицеума. У том документу изричито стоји да из Јосимовићевих „свидетелства није се могло дознати, да је он Гимназијалне и Философске науке слушао, као што се и из устменог његовог казивања уверио Одбор, да ни једне ни друге није учио“⁷⁶.

Не можемо ни замислити, а још мање претпоставити, да је Одбор просвештенија могао себи дозволити да у званичном акту овако нешто изнесе, ако то стварно није тако и било. Као што не видимо ни шта би Јосимовића руководило да себи, пошто је

завршио службеничку каријеру, приписује школу за коју је сам на почетку те каријере изјавио да је није ни учио.

Податак је и сувише крупан да бисмо могли претпоставити да је у питању обичан *larsus*. Могуће су, по нашем уверењу, три алтернативе. Или да је Јосимовић, наводећи податке о свом школовању, имао у виду наш систем високог школства у време када је то писао — на Филозофском факултету Велике школе училе су се и природно-математичке науке — па своје школовање пренео на тај систем. Или да је Јосимовић, видевши које све замерке Одбор просвештенија ставља у погледу његове достојности за професора Лицеума и желећи да се од тих замерки обезбеди у будућности, када се буде поставило питање сталне професуре у Лицеуму, накнадно завршио „философију“ у Бечу. Или, најзад, да је податак о завршеној „философији“ у Бечу последица квалитативних поремећаја Јосимовићевог памћења — појава које нису ретке у годинама у којима је Јосимовић био када је ово писао. Без претензија да дамо и коначан одговор — податак да је Јосимовић завршио „философију“ у Бечу остаје отворен, док се не обаве истраживања по архивама бечких високих школа тога времена. — нама се чини да ће бити у питању баш овај последњи случај, јер на то упућује још један податак из те Јосимовићеве аутобиографске скице.

Подацима из Јосимовићеве биографије: да је године 1851. августа 16, „постављен за редовног професора лицеја“, а године 1854, децембра 8, „за редовног професора артилеријске школе (војне академије)“⁷⁷, бавила се Д. Ђурић-Замоло и на основу архивске грађе Лицеума дошла до закључка да „сигурно, није тачно“ да је Јосимовић „1851. године постављен за редовног про-

фесора Лицеја“⁷⁸. Грађа коју смо користили, пружа и конкретан доказ за то.

На концепту уговора који је Попечитељство просвештенија закључило 19. септембра 1845. с Јосимовићем „да дужности Професора Математике при Лицеуму одправља“ стављена је доцније следећа службена белешка: „Премештајем Емилија Јосимовића за Професора у војену Академију, оригинални су уговори обоји страна уништовани. 25. Августа 851. у Београду. Сима П. Петровић Канцел. Попеч. Просвештенија“⁷⁹. Из овога се јасно види да „године 1851, августа 16“ Јосимовић није постављен „за редовног професора лицеја“ — јер, да је постављен, онда би то био основ да се уговори пониште — већ само премештен, у својству које је имао — под уговором, „за Професора у војену Академију“. Јосимовић је, имајући докуменат у рукама, навео тачан датум, али не и оно на шта се тај датум односи. Ово нас, уз податак о завршеној „философији“ у Бечу, учвршћује у уверењу да је код Јосимовића у позним годинама, када је писао ту своју аутобиографску скицу, морало доћи до квалитативних поремећаја у памћењу.

Најзад, документи нам пружају и податак када је Јосимовић завршио „инцинирске науке“⁸⁰. То је — као што се у последње време и претпостављало⁸¹ — било јуна 1845. Тачније, крајем јуна 1845, када је Јосимовић на Политехници у Бечу положио и последње испите: хидраулику и технологију. И тиме престао бити »Hörer des Wasser- und Strassenbaues am kais. königl. polytechnischen Institute zu Wien«⁸². Овим је настао нови период у животу Емилијана Јосимовића везан, ако изузмемо она два месеца службе у Пожуну непосредно по завршеним студијама, искључиво за Београд и Србију.

НАПОМЕНЕ

¹ Милан Ђ. Милићевић, *Додатак Поменику од 1888*, Чупићева задужбина 45, Београд, 1901, 68—69; *Јосимовић Емилијан*.

² Приликом навођења грађе употребљене су следеће скраћенице: АС — Архив Србије; МПс — Министарство просвете; ПП — Попечитељство просвештенија; ПВД — Попечитељство внутрењи дела. Називи установа наводе се онако како гласе у документима. Наводи из докумената у раду су транскрибовани Вуковом азбуком.

³ Поводом смрти Симеона Прице *Србске новине*, Београд, донеле су о њему два текста (1845. II 3. и 7). Они су без наслова и носе у потпису иницијале: В. Ј. Писао их је Василије Лазих, цензор књига. Из тих текстова наводимо следеће: Прица је умро 1, а сахрањен 3. фебруара 1845. Умро је „у врућици“ — вероватно од запаљења плућа — у 29 години живота. Родом је био из Хрватске. Имао је широко образовање: знао је латински, немачки, француски; био је „одлично украшен“ наукама: „словеснима, филозофијским, правословним и богословским“. Био је члан Друштва србске словесности.

⁴ АС, МПс 1845, Ф. II-19: Лицеум, Р. № 121, 4. II 1845 — ПП, П№ 135, 8. II 1845.

⁵ Атанасије Николић био је професор математике у Лицеуму од 1839. до 1842. Он је и писац првих уџбеника математике и геометрије за Лицеум: *Алгебра*, 1839; *Елементарна геометрија*, 1841. Његову биографију даје М. Ђ. Милићевић, *Поменик знаменитих људи у српског народа новијеза доба*, Чупићева задужбина 27, Београд, 1888, 431—435; *Николић Атанасије*.

⁶ АС, МПс 1845, Ф. II-19: ПП, П№ 135, 10. II 1845 — ПВД, концепт.

⁷ АС, МПс 1845, Ф. II-19; ПВД, П№ 815, 12. II 1845 — ПП, П № 154, 13. II 1845.

⁸ АС, МПс 1845, Ф. II-19: ПП, П№ 154, 13. II 1845 — Ректорату Лицеума, концепт.

⁹ АС, МПс 1845, Ф. II-19: Атанасије Николић, 9. VI 1845 — ПП, П№ 636, 9. VI 1845.

¹⁰ АС, МПс 1845, Ф. II-19: ПП, П№ 636, 11. VI 1845 — Атанасију Николићу и Ректорату Лицеума, концепти.

¹¹ АС, МПс 1845, Ф. II-19: ПП, П№ 764, 3. VII 1845 — Совету, концепт.

¹² В. нап. 3. Ово указује да се о томе мислило још за време Прицеи болести. Ректорат Лицеума је још 23. I 1845. обавестио Попечитељство просвештенија о „опасној болести“ Симеона Прице (в. нап. 4).

¹³ АС, МПс 1845, Ф. II-19: ПП, П№ 109, 2. II 1845 — Совету, концепт.

¹⁴ АС, МПс 1845, Ф. II-19: Књаз, В№ 334, 28. II 1845 — ПП, П№ 213, 2. III 1845.

¹⁵ АС, МПс 1845, Ф. II-19: ПП, П№ 213, 5. III 1845, концепт.

¹⁶ Овај додатак није штампан уз сваки број *Србских новина*, већ само уз оне бројеве у

којима у оквиру редовног обима листа објављенија нису могла бити штампана у целини или делимично. Ови додаци немају посебну нумерацију већ носе ознаку броја уз који су штампани, а нису ни пагинисани. Стога су они веома слабо и сачувани и ретко су повезивани уз *Новине*. У примерку *Србских новина* за 1845. који у оригиналном повезу има Народна библиотека у Београду, ових додатака нема. Има их у примерку Архива Србије, где смо и нашли да је *Објављеније* штампано у овим бројевима.

¹⁷ АС, МПс 1845, Ф. II-19: Емил Јосимовић, Беч, 10. IV 1845 — ПП, П№ 447, 18. IV 1845. Молби је било приложено седам сведочанстава — не шест, како у њој пише — али су она 11. I 1846. враћена Јосимовићу (ПП, посебан лист уз П№ 447, 1845).

¹⁸ АС, МПс 1845, Ф. II-19: Сава Јаиновић, Београд, 28. IV 1845 — ПП, П№ 478, 28. IV 1845. Молби је било приложено и пет сведочанстава, али су она 12. I 1846. враћена Јаиновићу (ПП, посебан лист уз П№ 478/845).

¹⁹ АС, МПс 1845, Ф. II-19: Андреј Вукович, Будим, 27. IV 1845 — ПП, П№ 485, 2. V 1845. Уз молбу се налазе и сведочанства која је Вуковић поднео.

²⁰ АС, МПс 1845, Ф. II-19: Стеван Цар, Загреб, 19. IV 1845 — ПП, П№ 503, 4. V 1845. Уз молбу се налазе и сведочанства која је Цар поднео.

²¹ АС, МПс 1845, Ф. II-19: Љубомир Радивојевић, Пешта, 20. IV 1845 — ПП, П№ 505, 4. V 1845. Уз молбу се налазе и сведочанства која је Радивојевић поднео.

²² АС, МПс 1845, Ф. II-19: Димитрије Матић, Београд, 5. II 1845 — ПП, П№ 121, 5. II 1845. Приложена сведочанства враћена су Матићу, о чему сведочи службена белешка на полеђини молбе.

²³ АС, МПс 1845, Ф. II-19: Стеван Филиповић, [Пешта, прва половина II 1845] — Књазу, В№ 275, 16. II 1845. и Књажески представник, В№ 275, 17. II 1845 — ПП, П№ 187, 21. II 1845. Уз молбу се налазе и сведочанства која је Филиповић поднео.

²⁴ Данас је о овоме тешко с пуном извесношћу говорити, јер се за многе учеснике приложена сведочанства не налазе више уз молбе.

²⁵ В. нап. 17.

²⁶ Вуковић наводи да „Ригороза полученија ради Дипломе Инжинирске“ није још положио зато што није имао 60 талира да плати таксу, а и сада их нема да то учини. То не делује убедљиво, јер Вуковић наводи да је послен и да многе спрема за полагање испита — што свакако не чини бесплатно већ уз неку награду. За доказ својих знања и способности наводи да спрема и неког ученика гимназије. Сем тога, Вуковић је себи узео слободу да Попечитељству учини предлог како да изврши избор кандидата коме ће поверити катедру:

да преко новина одреди један дан када сви пријављени кандидати имају доћи у Пешту и да тамо пред директором и професорима математике на Филозофском факултету полажу испит из предмета за које је расписан конкурс; па ономе који с најбољим успехом буде положио испите да Попечитељство повери ка-тедру.

²⁷ Дејан Медаковић, *О Емилијану Јосимовићу*, Матица српска, Зборник за ликовне уметности 12, 1976, 278.

²⁸ АС, МПс 1845, Ф. II-19: Емил Јосимовић, Беч, 24. VI 1845 — ПП, П№ 734, 3. VII 1845.

²⁹ АС, МПс 1845, Ф. II-19: ПП, П№ 734, 10. VIII 1845 — Емилу Јосимовићу, концепт.

³⁰ В. нап. 28.

³¹ АС, МПс 1845, Ф. II-19: Емил Јосимовић, Пожун, 24. VIII 1845 — ПП, П№ 1095, 30. VIII 1845. Сведочанство које је Јосимовић приложио уз молбу доцније му је враћено, како то сведочи његова својеручна потврда на полевини молбе.

³² АС, МПс 1845, Ф. II-19: ПП, П № 1141, 10. IX 1845 — Одбору просвештенија, концепт.

³³ АС, МПс 1845, Ф. II-19: одбор просвештенија, № 30, 12. IX 1845 — ПП, П№ 1158, 12. IX 1845. Акт су потписали Димитрије Исаиловић, председник Одбора, и Исидор Стојановић, члан Одбора „у препјатству Деловоди-теља“. Акт је писан руком Исидора Стојано-вића.

³⁴ У молби од 10. IV 1845 (в. нап. 17) Јосимовић пише да прилаже шест сведочанстава, али се по ознакама сведочанстава види да је ово грешка и да их је било седам. Тај број — седам, наводи се и у потврди о пријему сведо-чанстава од 11. I 1846 (в. нап. 17). Ово указује да је Јосимовић поднео на увид Одбору још пет сведочанстава, вероватно о завршеном школовању и службовању, и да их није ни предавао Попечитељству.

³⁵ Истакнуте речи истакнуте су и у ори-гиналу.

³⁶ Истакнуте речи истакнуте су и у ори-гиналу.

³⁷ Истакнуте речи истакнуте су и у ори-гиналу.

³⁸ АС, МПс 1845, Ф. II-19: ПП, П№ 1158, 12. IX 1845 — Књазу, концепт. Акт је истога дана и експедован.

³⁹ Ово је очевидан lapsus; треба да стоји: Политничком.

⁴⁰ АС, МПс 1845, Ф. II-19: Књаз, В№ 1492, 18. IX 1845 — ПП, П№ 1178, 19. IX 1845.

⁴¹ АС, МПс 1845, Ф. II-19: ПП, К П№ 1178, 19. IX 1845, концепт.

⁴² АС, МПс 1845, Ф. II-19: ПП, П№ 1178, 19. IX 1845 — Ректорату Лицеума, концепт.

⁴³ АС, МПс 1845, Ф. II-19: ПП, П№ 1178, 3. X 1845 — Главној контроли, концепт.

⁴⁴ Док је чл. 39. Устројенија јавног учи-лишног наставленија од 23. IX 1844. прописивао: „Да ко у гимназији или полугимнази-

јама званије професорско добити може, треба да је бар философске науке с добрим успе-хом свршио, да осим српскога и други који од учених језика зна, а онај нарочито, који би као науку предавао, и да је примерног вла-дања“, — дотле је чл. 49. који се односи на професоре Лицеума, прописивао: „Као што је одреденије овога заведенија, да се у њему више науке предају, тако се изискује, да се професори такови бирају и постављају, који се како наукама и способностима, тако и до-брим наравима и примерним владанијем од-ликују.“ (Зборник закона и уредаба и уредбе-ни указа изданих у Књажеству Србији (од априла 1840. до конца децембра 1844. год.) II, Београд 1880, 253—254, 259. Ово је поновљено издање — оригинално је из 1845 — и у њему су текстови транскрибовани Вуковом азбуком.)

⁴⁵ Устројеније отбора просвештенија од 3. VII 1845 (Зборник закона и уредаба и уред-бених указа изданих у Књажеству Србији од 1. јануара 1845. до конца децембра 1846 (са при-бављенијем неки старији) III, Београд 1872, 90, 92—94. — Ово је поновљено издање, оригинал-но је из 1847, и у њему су текстови транскри-бовани Вуковом азбуком).

⁴⁶ В. нап. 45.

⁴⁷ АС, МПс 1845, Ф. II-19: Одбор просве-штенија, № 45, 26. IX 1845 — ПП, П№ 1221, 26. IX 1845.

⁴⁸ Таквог одговора у актима нема, нити се из регистра и деловодног протокола ПП за 1845. види да га је било.

⁴⁹ АС, МПс 1845, Ф. II-19: Атанасије Нико-лић, Београд, 16. IX 1845 — ПП, П№ 1169, 17. IX 1845.

⁵⁰ В. нап. 52.

⁵¹ М. Ђ. Милићевић, нав. дело, 431—433.

⁵² На предлог Попечитељства просвеште-нија, Књаз је указом В№ 1026 од 28. VII 1845. поставио за чланове Одбора просвештенија: Гаврила Поповића, „Архимандрита Враћев-шничког и Члена Архидијецелане Консисто-рије“; Димитрија Исаиловића, „Надзиратеља Гимназијални Училишта“; Атанасија Николи-ћа, „Началника Полицајно-Економичког оде-ленија Попечитељства Внутрењи Дела“; Петра Радовановића, „Главног Управитеља основни Училишта“; Исидора Стојановића, „Професора при Лицеуму“; Василија Лазића, „Цензора књига“; Сергија Николића и Јанка Шафари-ка, „Професоре при Лицеуму“; Милована Спа-сића, „Главног Управитеља основни Учили-шта“ (Србске новине, Београд, 1845. VIII 1: *Званичне Вести*).

⁵³ § 5. Устројенија отбора просвештенија: „Закљученија ће се чинити свагда по више-ству гласова; но у случају разногласија и на захтевање поједини членова прилагаће се к закљученију и посебна мненија свакога чле-на.“ (в. нап. 45).

⁵⁴ М. Ђ. Милићевић, нав. дело, 433.

⁵⁵ М. Ђ. Милићевић, нав. дело, 433.

⁵⁶ М. Ђ. Милићевић, нав. дело, 433.

⁵⁷ М. Ђ. Милићевић, нав. дело, 433.

⁵⁸ Илија Гарашанин налазио се на челу Попечитељстванутрењи дела од 7. VIII 1843. до 13. IX 1852 (Јаша Продановић, *Министарство Унутрашњих Послова*, НЕСХС II, Загреб [1927], 824). Пре тога, од 25. X 1842, Гарашанин је био помоћник попечитељанутрењи дела (М. Ђ. Милићевић, нав. дело, 95). Николић је остао у Попечитељствунутрењи дела и после Гарашаниновог одласка из овога ресора, све до Светоандрејске скупштине (М. Ђ. Милићевић, нав. дело, 432).

⁵⁹ Према Устројенију (§ 8) Одбор просвештенија држао је редовне седнице једном у недељу, али је, према потреби, или по препоруци Попечитељства седнице могао држати и чешће (в. нап. 44).

⁶⁰ АС, МПс 1845, Ф, II-19: ПП, ПЛ№ 1169, 17. IX 1845 — ПВД, концепт.

⁶¹ У актима се не налазе ти одговори, нити се из регистра и деловодног протокола ПП за 1845. види да их је било.

⁶² В. нап. 40.

⁶³ Скоро сви концепти аката у вези с попуњавањем катедре математике у Лицеуму после смрти Симеона Прице писани су руком Јована Стерије Поповића. Изузетак чине само два-три, чисто административног карактера, која је писао Сима Протић (в. нап. 42, 43, 60). У то време попечитељ просвештенија био је Паун Јанковић Баћа (Јаша Продановић, *Министарство Просвете и Црквених Послова*, НЕСХС II, Загреб [1927], 815). Но, како је он једновремено био и попечитељ правосудија (Јаша Продановић, *Министарство Правде*, НЕСХС II, Загреб [1927], 812), највећи део терета вођења послова Попечитељства просвештенија падао је на Ј. С. Поповића као начелника.

⁶⁴ М. Ђ. Милићевић, *Додатак Поменику од 1888*, Чупићева задужбина 45, Београд, 1901, 68.

⁶⁵ Дивна Ђурић-Замоло, *Прилог биографији Емилијана Јосимовића*, Годишњак града Београда XXIII, 1976, 146.

⁶⁶ Д. Ђурић-Замоло, нав. дело, 145—146.

⁶⁷ В. нап. 17.

⁶⁸ Димитрије Кириловић, *Српске основне школе у Војводини у 18. веку (1740—1780) — Прилози*, Историјско друштво у Новом Саду, Посебна издања I, Сремски Карловци, 1929, 21.

⁶⁹ Д. Кириловић, нав. дело, 21—22.

⁷⁰ Ј. Безјак, *Школе у СХС, Словеначка. Основне Ш.*, НЕСХС IV, Загреб, 1929, 1016.

⁷¹ Изложени систем основног образовања, уведен 1774, важио је у Аустрији и 1831. год. (*Allgemeine deutsche Real-Encyclopädie für die gebildeten Stände*. (Conversations-Lexikon.) VIII, F. A. Brockhaus, Leipzig 1835, 194: Österreich).

⁷² М. Ђ. Милићевић, нав. дело, 68—69. И Д. Ђурић-Замоло, нав. дело, 146, сличног је мишљења: да је М. Ђ. Милићевић податке добио од Јосимовића.

⁷³ Јосимовићева биографија слична оној у Милићевићевом *Додатку Поменику од 1888*, објављена је поводом Јосимовићеве смрти у Годишњаку Српске краљевске академије XI, 1897, Београд 1899, 87—89. Не бисмо се могли сложити с мишљењем Д. Ђурић-Замоло, нав. дело, 143, да је и ову биографију „свакако ... саставио М. Ђ. Милићевић, пошто је скоро идентична“ са оном у његовом *Додатку Поменику*. По стилу се види да те две биографије није писало исто лице. Биографија у Годишњаку СКА објављена је у оквиру *Извештаја председништва Академије о његовом раду у прошлој 1897 год.* и њу је, као и сам *Извештај*, саставио секретар Академије Јован М. Жујовић. Сличност међу овим биографијама долази отуда што су и једна и друга састављене на основу истог извора: аутобиографске белешке коју је написао сам Јосимовић у трећем лицу, највероватније поводом прославе педесетогодишњице Велике школе (1889). На ово упућује чињеница да је у говору ректора Светомира Николајевића поводом те прославе за Јосимовића изнето да је био професор Лицеума од септембра 1845. до децембра 1854 (Светомир Николајевић, *Краљевско-српска Велика школа за педесет њених година*, Годишњица Николе Чупића XII, 1891, 227), — што одговара подацима из Јосимовићеве биографије да је постављен: 18. IX 1845. за контрактуалног професора Лицеума; 16. VIII 1851. за редовног професора Лицеума; 8. XII 1854. за редовног професора Војне академије. Ако данас знамо да ови подаци, узети као целина, захтевају исправку и да нису могли бити црпени из службене документације, јасно је да се и Николајевић послужио истим извором — Јосимовићевом аутобиографском белешком. Обимност материје коју је требало савладати за приказ педесетогодишњег рада Велике школе, указује да је, поред осталог, тражено и од професора, посебно ранијих, да пружи податке о себи и о свом раду. Ј. М. Жујовић, који је био професор Велике школе, знао је за тај материјал и њиме се користио најпре он, поводом Јосимовићеве смрти, а доцније и М. Ђ. Милићевић. Судећи по стилу, стиче се утисак да је Милићевић користио Јосимовићев текст од речи до речи, додајући само датум Јосимовићеве смрти и оне две кратке реченице на крају, — док је Жујовић својим речима износио податке из Јосимовићевог текста, и не сасвим детаљно.

⁷⁴ Д. Ђурић-Замоло, нав. дело, 146.

⁷⁵ М. Ђ. Милићевић, нав. дело, 68.

⁷⁶ В. нап. 33.

⁷⁷ М. Ђ. Милићевић, нав. дело, 68.

⁷⁸ Д. Ђурић-Замоло, нав. дело, 150.

⁷⁹ В. нап. 41.

⁸⁰ М. Ђ. Милићевић, нав. дело, 68.

⁸¹ Д. Ђурић-Замоло, нав. дело, 147.

⁸² В. нап. 28.

EMILIJAN JOSIMOVIĆ
Quelques aperçus de sa vie

Ljubomir Nikić

Cet article est consacré à Emilijan Josimović, mort en 1897, professeur et ingénieur qui fut le premier en Serbie libérée au XIXe siècle à rédiger un plan d'urbanisme pour réorganiser les vieux quartiers de Belgrade, plus précisément la ville encerclée de fossés du temps de la domination des Turcs.

Né en Autriche, où il a fait toutes ses études, Josimović, après les avoir finies à l'Institut polytechnique de Vienne, est passé en 1845 en Serbie où il est devenu professeur de mathématiques et d'architecture civile au Lycée (seule haute école à cette époque à Belgrade, qui par la suite deviendra finalement l'université).

Ayant consulté les documents d'archives l'auteur décrit dans quelles circonstances Josimović est passé en Serbie. En 1845 Josimović

avait pris part au concours, organisé par le Ministère de l'Éducation nationale de la Principauté de Serbie, pour un professeur à la chaire de mathématiques et de l'architecture civile au Lycée de Belgrade. Le candidat Josimović, ayant rempli le mieux les conditions du concours, tant au point de vue théorique que pratique, fut prié de venir en Serbie et de faire ses cours à la chaire des mathématiques et de l'architecture civile en tant que professeur contractuel.

En consultant les documents d'archives se rapportant au passage de Josimović en Serbie l'auteur apporte quelques nouveaux faits dont le plus important est la date de naissance de Josimović. Il a trouvé que Josimović est né en 1821, peut-être même à la fin de 1820, et non pas 1823 comme on l'avait marqué jusqu'à présent.

